

به نام خدا

عنوان تحقیق: معیار انتخاب همسر شایسته از دیدگاه

اسلام پژوهشگر: فاطمه رمضان زاده استاد راهنما:

سرکار خانم تراب ی تاریخ ارائه: بهار ۱۴۰۱

چکیده:

ازدواج مقدس ترین پیمان و قراردادی شرعی اجتماعی و قانونی میان دو جنس مخالف است که استواری آن منوط بر روابط جنسی عاطفی و معنوی می باشد. بنابراین ازدواج یک تصمیم گیری مهم برای زندگی است که باید تمام جوانب آن را در نظر گرفت لذا، قبل از تصمیم گیری برای ازدواج باید ملاک های صحیح را در نظر گرفت. هدف در این مقاله؛ آشنایی با معیارهای همسرگزینی براساس اسلام است و انتخاب صحیحی که ضامن انسجام خانواده می شود. ضرورت در این مسئله این است که، از آنجا که ازدواج مهم ترین انتخاب است بای د پیامدهای آن را تقریباً تا پایان عمر بپذیرد و بخش عمده ای از کارآمدی خانواده در گرو این انتخاب است. در این تحقیق از روش کتابخانه ای استفاده شده است؛ نتیجه در این مقاله این است که فرد با شناختن راه های صحیح ازدواج و ملاکهای شایسته برای همسرگزینی به سعادت، کامیابی و رضایت در زندگی زناشویی می رسد.

کلیدواژه: انتخاب همسر، معیار، مصادیق، آثار ازدواج، اسلام

سوال اصلی:

معیارهای انتخاب همسر شایسته از نظر اسلام

چیست؟ سوال فرعی:

۱. آثار ازدواج در اسلام چیست؟

۲. راه های ازدواج صحیح چیست؟

مقدمه

ازدواج، پیوند زندگی مشترک بین دو نفر است که عامل مهمی در ایجاد آرامش، سکون آدمی و مسبب اساسی در برقراری تعادل وجودی است. ازدواج نقش عمده‌ای در زندگی بشر دارد و عوامل متعددی وجود دارد که در کیفیت و چگونگی این امر مهم مؤثر می‌باشد. چنانچه این عوامل نادیده گرفته شوند، زوجین در زندگی خوشبخت نخواهند بود. اسلام اساس ترقی و رشد و تکامل در تمام یثئون زندگی را در چگونگی تشکیل خانواده میداند و برای این مهم اهدافی در نظر گرفته است قرآن مجید خلقت همسران و ایجاد رشته مودت و دوستی بین زن و مرد را از نشانه‌های شناخت خداوند شمرده و به برخی از فواید ازدواج مانند آرامش روحی و جسمی و ارضای غریزه جنسی ایجاد دوستی و علاقه و بقای نسل و تکامل فرد اشاره می‌کند از جمله نشانه‌های وجود خداوند این است که برای شما از جنس خودتان همسرانی آفریده تا بدان‌ها آرام‌گیرید و میان شما و آنه‌ا دوستی و مهربانی قرارداد در این دوستی و محبت برای کسانی که تفکر می‌کنند نشانه‌هایی وجود دارد (روم ۲۱).

یکی از موضوعات و مسائل مهم زندگی، ازدواج و مرحله‌گزینش همسر است که در آن فرد به انتخاب مهمی دست می‌زند. اعتقاد یا عدم اعتقاد به دین، نقش مهمی را در این انتخاب ایفا میکند. این مقاله ملاکها و شاخص‌های گزینش همسر از دیدگاه اسلامی بررسی میکند. مهمترین این عوامل عبارتند از: عوامل سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، مذهب، آداب و رسوم، اخلاقی روانی، جسمانی و... است که به آن پرداخته می‌شود.

پیشینه

پژوهش‌های‌ی که در زمینه ازدواج نوشته شده است بسیار زیاد است؛ این امر نشان‌دهنده ارزش و اهمیت بالای این مسئله است و پرداختن به این مسئله غیرقابل انکار است. از جمله پژوهش‌های‌ی که در این زمینه انجام شده بصورت مختصر بیان می‌شود:

- «همسرت را چگونه انتخاب می‌کنی؟»؛ مؤلف، فاطمه خسروی، ۱۳۹۹- به بررسی شایستگی و عدم شایستگی با رویکرد قرآن و حدیث پرداخته است.
- «رضایت زناشویی»؛ مؤلف، ۱۳۸۸. عوامل پویایی و کارآمدی خانواده را که منجر به رضایت زناشویی می‌شود از مسائلی است که در این کتاب بیان شده است.
- «ازدواج (پیوند آسمانی) از دیدگاه قرآن و سنت» (جلد ۱)؛ مؤلف، دکتر محمد بیستونی، ۱۳۸۴. ایشان در این کتاب به تعریف ازدواج، هدف، آثار، فضیلت ازدواج، معیار انتخاب همسر شایسته و... پرداخته است.
- «نامه‌ای به جوان در آستانه‌ی ازدواج»؛ مؤلف، مهدی عدالتیان، ۱۳۹۴. فواید، اهداف، انگیزه‌های ازدواج، ویژگی همسر شایسته، موانع ازدواج و... مسائلی است که به آن پرداخته شده است.
- مقاله «همسرگزینی؛ بررسی تطبیقی معیارها در اندیشه اسلامی»؛ مؤلف، سید رضا موسوی، ۱۳۹۱. در این پژوهش به بررسی مطابقت یا عدم مطابقت معیارهای پذیرفته شده توسط جوانان با معیارهای توصیه شده در اسلام می‌پردازد.
- مقاله «معیارهای انتخاب همسر از دیدگاه اسلام»؛ مؤلف، هادی حسین خانی نائینی، ۱۳۸۹. در این پژوهش به بررسی معیار ازدواج با رویکرد اسلام و رویکرد علوم اجتماعی پرداخته است.
- کتابها و پژوهش‌هایی که معرفی شد هرکدام زوایایی از مسئله ازدواج را مورد بررسی قرار داده‌اند؛ پژوهش حاضر سعی دارد با بهره‌گیری از منابع معتبر، معیارهای همسرگزینی شایسته را معرفی کرده و به ارزش آنها بپردازد.

فصل اول: آثار ازدواج در اسلام

تعریف ازدواج

تعریف لغوی: این واژه در لغت به معنی آمیزش جنسی و عقد است که برخی آن را در معنای اول و برخی دیگر در معنای دوم دانسته اند. این واژه در اصطلاح شرعی نیز عقدی است که به نحوه خاص، شامل ایجاب و قبول بین زن و مرد است. در قرآن کریم بیش از پنجاه آیه به مسأله نکاح و لواحق آن اختصاص یافته است.

ازدواج در قرآن کریم با عبارات مختلف از جمله، ازدواج، انکاح و... بیان شده است، زوج) قاموس قرآن قرشی (به هر دو جنس مذکر و مؤنث در حیوانات و گیاهان و انسانها اطلاق میشود که با هم ازدواج کرده اند. «ازدواج» فرهنگ عمید، ج ۱ (یعنی با هم جفت شدن و جفت گرفتن یا زن گرفتن مرد و شوهر کردن زن، و «انکاح» قاموس قرآن قرشی، ج ۷، ص ۱۰۷) از باب افعال یعنی تزویج کردن زنی با مردی و بالعکس و همچنین به معنای بستن و گره زدن زن و شوهر به یکدیگر میباشد.

زوج و ازدواج در انسانها و جانداران در آیات و چند بایان شده از جمله:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً...:

و از نشانهای او اینکه خلق کرد برای شما از خود شما جفت‌هایی تا با آنها انس بگیرید و آرامش یا بید و قرار داد بین شما دوستی و رحمت...» (۲۱/روم)

«فَاطِرُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنْ الْإِنْعَامِ أَزْوَاجًا لِيَذُرْكُمْ فِيهَا

....: او آفریننده آسمانها و زمین است و از جنس شما همسرانی برای شما قرار داد و جفت‌هایی از چهارپایان آفرید و شما را به این وسیله (به وسیله همسران) تکثیر کند،

...» (۱۱/شوری)

اهمیت و فضیلت ازدواج در قرآن و روایات:

فها، علایق و درک های مشترک فراوان به دست می دهد و از این راه به ثبات و استحکام خانواده یاری می رساند.

همسانی شخصیتی: روانشناسان بر این باورند که معمولاً زوجهایی که ویژگی های شخصیتی مشابهی دارند بیشتر جذب یکدیگر می شوند و ارتباط مستحکمتری را با یکدیگر سامان می دهند اما زوج هایی که روحیات کاملاً متضاد دارند استعداد بیشتری برای ناسازگاری با یکدیگر دارند. زنان و مردانی که از لحاظ عواطف، حجم فعالیت و توان، درونگرایی و برونگرایی، سردی و گرمی مزاج و مانند آن، وضعیت ی معمولی دارند مانع خاصی برای ازدواج با یکدیگر ندارند، اما ازدواج پرتوان یا بیش فعال با کم تحرک و سنگین، برونگرا و اجتماعی با درونگرا و منزوی، پر هیجان با سرد مزاج و مانند آن مشکلات فراوانی (از جمله، بدبینی، غرور، تحقیر، دل زدگی، و افسردگی) به دنبال دارد.

نکته: اسلام، ایمان را معیار همسانی می داند. اسلام نقش تفاوت های فرهنگی و شخصیتی را در ناسازگاری انکار نمی کند اما از نقش بی مانند ایمان در به وجود آوردن سازگاری حتی با وجود آن تفاوت ها نیز غافل نیست. اگر به ایمان با همه ابعاد توجه شود اختلاف ها تأثیر چندانی در زندگی نخواهند گذاشت.

۴. **خردمندی:** معیار دیگر در انتخاب همسر، خردمندی همسر است. مراد از خردمندی دیوانه نبودن فرد و فقدان بیماری روانی است که موجب اختلال در تشخیص و تصمیم درست میشود. همسر باید حداقل های تفکر منطقی را دارا باشد تا بتواند زندگی سالمی را رقم بزند. پیامبر اکرم صلی الل می فرمایند: از ازدواج با زن احمق بپرهیزید؛ زیرا همنشینی با او تباهی است و فرزندانش گفتار صفت هستند. خردمندی طرفین یک ارتباط، از لوازم موفقیت آن ارتباط است و این مهم در خانواده که ارتباط تنگاتنگ و پیوسته دارند اهمیت بیشتری می یابد. از طرف دیگر زندگی با فرد نابخرد بسیار آزار دهنده است و زندگی را تلخ و زجر آور خواهد ساخت. از سویی دیگر این ویژگی می تواند از راه وراثت یا تربیت به فرزند منتقل شود و آینده فرد دیگری را به تباهی بکشانند و زندگی خانوادگی را با مشکل روبرو کند.

۵. **اصالت خانوادگی:** اصالت خانوادگی به معنای شهرت، ثروت یا موقعیت اجتماعی نیست بلکه به معنای سلامت نفس خانواده و صالح و خوشنام بودن آنان است که هر قدر گسترده اش (در نسل های پیاپی) بیشتر باشد، بهتر است. اسلام تأکید دارد که درباره سابقه خانوادگی همسر، تحقیق لازم صورت گیرد و به خصوص، مراتب ایمانی و اخلاقی آنها در نظر گرفته شود. زیرا این اصالت خانوادگی در زندگی ج دید و نسل بعد تأثیر خواهد گذاشت. به همین دلیل اما

صادق) علیه السلام) می فرمایند: «ت زَوْجُوا فِي الْحَجْرِ الصَّالِحِ، فَإِنَّ الْعِرْقَ دَسَّاسٌ؛ (مکارم الاخلاق، ص ۱۰۳،) با خانواده خوب و شایسته وصلت کن ید، زیرا بر عرق (نطفه و ژن ها) اثر می گذارد. «

پیامبر (صلی الل علیه و آله) نیز در این رابطه می فرمایند: «برای نطفه ها ی خود، بهترین را گزینش کن ید. «

ب. ملاک های ثانویه و شایسته :

۱. زیبایی: زیبایی و جذابیت ظاهری یکی از ملاکهای مهم در پیوند ازدواج و استمرار آن است. حصول میل و علاقه متقابل و برطرف شدن نیازهای جنسی، مبتنی بر احساس زیبایی زن و مرد نسبت به یک دیگر است. جذابیت و کشش زیبایی یک خصوصیت طبیعی است که در متون اسلامی شواهدی بر آن وجود دارد: «خداوند زیبایی را دوست بر اساس تعالیم اسلام، نگاه به چهره و اندام جنس مخالف، در صورتی که قصد دارد لذتی در آن نبوده و برای ازدواج باشد، نه تنها مجاز شناخته شده، بلکه مورد تأکید قرار گرفته است؛ زیرا این امر زمینه استمرار عواطف مثبت بین زن و شوهر را فراهم میسازد.

امام صادق علیه السلام میفرمایند: «مرد در صورتی که قصد دارد با زنی ازدواج کند، میتواند به صورت و موضع دستبندش نگاه کند. «

۲. فرزندآوری: از دیدگاه اسلام، هرچند جذابیت ظاهری حایز اهمیت است، ولی برخی ملاکهای دیگر مانند دینداری و فرزندآوری بر آن ترجیح دارند. بنابراین، اگر معلوم شود که شخصی فرزندآور نیست، هرچند زیبا باشد، از شرایط قابل قبول برخوردار نخواهد بود؛ زیرا یکی از اهداف مهم ازدواج، تولید و پرورش فرزند است و از نیازهای مهم روانی انسان، تعلق و پیوستگی، به ویژه با فرزند، است.

ملاک های عرفی انتخاب همسر

سلامت ظاهری و جسمانی فرد، تفاوت سنی، زیبایی چهره و اندام، توانایی باروری و (ملاک های جسمانی)؛ «هوشمندی و همگونی زن و شوهر، رنگ پوست (نژاد)» تحصیلات، تشابه در نگرشها، عواطف و شخصیت و ملاکهای رفتاری و اخلاقی» (ملاک روانشناختی)؛ «توانایی اداره خانواده، نوع شغل، میزان ثروت و درآمد بالا، برای مرد، و کم هزینه بودن، توانایی کافی برای انجام

کار و اداره خانه، برای زن « ملاك اقتصادي »؛ « ازدواج درون دینی و همسانی طبقات اجتماعی » (ملاك اجتماعي)؛ و « ملاکهای خانوادگی مانند ازدواج با خ ویشاوند یا بیگانه، وضعیت خانوادگی همسر، مانند نظر مثبت یا منفی اعضای خانواده درباره یک فرد » بخش ی از ملاکهای همسرگزینی عرفی ب ه شمار میآید.

۱. تناسب س ن ی: رشد عقلی، عاطفی، اجتماعی و اخلاقی انسان لزوما با سن تقد ویمی و شناسنامه ای او هماهنگ نیست. بنابراین، نب اید تناسب س ن ی را یک شرط ضروری و الزامی برای تفاهم بین زن و مرد در نظر گرفت، به شرطی که معیارهای دیگری که از ویژگیهای مهم یک فرد رشد یافت ه است، مورد توجه قرار گیرد. غالب ا توصیه میکنند که زن قریب دوت ا چهار سال از مرد کوچکتر باش د. کارشناسان خانواده برای دختران س نین ۱۶-۲۲ سال و برای پسران ۱۷-۲۷ سال را توصیه میکنند؛ چون پسر، قریب ۱۶ سال دیرتر از دختر به بلوغ میرس د. البته رعایت ای ن تفاوت ب ه این مقدار (حدود ۱۶ سال) الزامی نیست، این خصوصیت را باید با دیگر خصوصیات دختر و پسر بررسی کر د.

۲. همتای ی در تحصیلات: بهتر است که زن و شوهر از نظر معلومات و تحصیلات علمی، زیاد با هم فاصله نداشته باشن د ت ا تفاهم بیشتری در زندگی زناشویی وجود داشته باشد. این ویژگی را ب اید با ویژگیهای دیگر بررسی کرد؛ به ای ن معنا که اگر - مثلا - زن دارای تکبر و غرور بیجاست و کم ظرفیت است، نب اید سواد و تحصیلاتش بیش از مرد باشد؛ زیرا حتم ا مشکلات فراوانی در زندگی یشان به وجود خواهد آمد. اما اگر عاقل و متواضع باشد، احتمال بروز این مشکل کمتر است. در خصوص مرد هم مسئله به همین شکل است، البته با کمی تفاوت.

۳. تناسب در وضعیت اقتصادی - اجتماع ی خانواده: داشتن شغل و امکان تأمین معاش خانواده از معیارهای اصولی است که هر مردی هنگام ازدواج ب اید دارا باشد. طبق قوانین و عرف ایرانی، تأمین مخارج خانواده و نیازهای اولیه و اساسی زندگی، مثل خوراك، پوشاك و مسكن همسر و فرزندان، آن هم طبق شأن و منزلت زن، از وظایف و مسئولیتهای اجتنابناپذیر مرد است. بنابراین، شروع زندگی با مردی که کار ندارد، تنه ا به آنک ه در آینده شغلی خواهد داشت، چندان منطقی نیست. نکته مه م دیگر اینکه خانواده دختر و پسر بای د از نظر طبقه و وضع اقتصادی - اجتماعی، همسان باشند تا سازگاری بیشتری را در کنار ه م تجرب ه کنند.

۱۴. **شغل:** هر مرد ب اید به کاری اشتغال داشته باشد تا مخارج خود و خانواده اش را تأمین کند. اما دختر با ید توجه داشته باشد که هر شغلی آثار و لوازم خاص خود را دارد. ب اید توجه کرد که هر شغلی الزاماتی دارد که برخی شغلها پردرآمدند و بعضی کمدرآمد. چاره‌های جز پ ذیرش آنه ا نیست. برخی شغلها ملازم غیبت شبانه و یا حضور طولانی مدت خارج از منزل است. بعضی شغلها با کثی ف شدن لباس و جسم همراه است و... از سوی دیگر، هر کس بای د پ یش از ازدواج، تکلی ف خود را با مسئله خان هدار یا شاغل بودن خانمش روشن کند. برخی پیش از ازدواج، شاغل بودن همسر را به صورت ملاکی آنچنان برجسته در ذهن خود حک میکنند که سایر ملاکها را به پای آن قربانی میکنند، در حالی که اگر زنی را به خاطر درآمد اقتصادی و استقلال مالی انتخاب کنند، هدف از ازدواج، بهره‌کشی خواهد بود که ی کی از اهدا ف انحرافی ازدواج است.

نتیجه گیری :

از مباحث ارائه شده روشن می شود که ازدواج مهم ترین و بزرگترین تصمیم در زندگی است و در قرآن و روایات به اهمیت و آثار آن توصی ه و تاک ید شده است. از جمله مهم ترین آثار د نیوی ازدواج : میل به آرامش، بهبود وضع اقتصادی، تولید نسل تو حیدی و... ، و از مهم ترین آثار اخروی : تقرب به خداوند ، حفظ دین، مصونیت بیشتر از وسوسه های شیطان و... می توان یاد کرد.

انتخاب همسر مرحله ای مهم و سرنوشت ساز در تحقق ازدواج موفق محسوب شود ، به همین دلیل بای د برای ازدواج صح یح و انتخاب همسر نهایت دقت را بکار گیرد. زیرا پیامد انتخاب همسر تا پ ایا ن زندگی باقی می ماند و علاوه بر زندگی خود زوجین ، روابط همه خانواده را تحت تاثیر قرار می دهد. دین مبین اسلام که سعادت انسان را تضمین میکند در خصوص انتخاب همسر معیارهای متعددی را بیان کرده که در نظر داشتن آنها زمینه ساز تاسیس خانواده مطلوب و زندگی سرشار از آرامش و کامیابی است. از این جهت اگر فرد موردنظر را طبق معیارهای بیان شده از منظر اسلام که مهم ترین آنها : دین و ایمان ، حسن خلق، همسانی، خردمندی، اصالت خانوادگی و... می باشد را انتخاب کنیم ، امید است که زندگی موفق و رضایت مند حاصل شود.

منابع:

- قرآن
- امیریان زاده. منصوره، مژگان. ازدواج از دیدگاه اسلام، همایش ضرورت گسترش مفاهیم قرآن، ۱۳۸۴.
- بیستون ی، محمد. ، ازدواج (پیوند آسمان ی) از دیدگاه قرآن و سنت (جلد ۱)، انتشارات بیان جوان ، ۱۳۸۴.
- پسندیده، عباس. رضایت زناشویی، قم؛ دارالحدیث، ۱۳۸۹
- حسین خان ی نائینی، هادی. «معیارهای انتخاب همسر از دیدگاه اسلام»، قم؛ موسسه آموزش ی و پژوهشی امام خمینی قدس سره ، ۱۳۸۹.
- عدالتیان، مهدی. نامه ای به جوان در آستانه ی ازدواج ، مشهد؛ راه روشن هدایت، ۱۳۹۴.
- فرحزاد، حبیب الله. طعم زندگی: آموزه های ی برای بهتر زیستن، قم؛ طوبای محبت، ۱۳۹۱.
- منتظری، حسن. اهداف و آثار ازدواج، اندیشه قم؛ مرکز پژوهشها و مطالعات فرهنگی حوزه علمیه، ۱۳۹۲.
- موسوی، سید رضا. «همسرگزینی؛ بررسی تطبیقی ی معیارها در اندیشه اسلام ی»، قم؛ موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی قدس سره ، ۱۳۹۱.